

bis

BIBLIOTEK I SAMHÄLLE

Biblioteksdebatt från vänster

#1 2018 - 30 KR

bis

Tidskriften ges ut av föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) och utkommer med fyra nummer per år. Artiklar i *bis* publiceras i efterhand som pdf-filer på BiS webbplats enligt Creative Commons Erkännande-DelaLika 4.0 Internationell (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>) – om inget annat avtalats.

Utgivningen sker med ekonomiskt stöd av Kulturrådet.

Besök oss på webben

Hemsida: <http://foreningenbis.com>

Twitter: @foreningenbis

Facebook: <http://facebook.com/foreningenbis>

Kontakt

tidskriftenbis@gmail.com

Medlemskap och prenumeration

Medlemskap i BiS gäller i ett år och inkluderar prenumeration på tidskriften *bis* (fyra nummer).

- Ordinarie medlemskap: 250 kr
- Medlemskap för student, pensionär eller person utan full inkomst: 160 kr
- Stödmedlemskap: 500 kr
- Endast prenumeration: 160 kr
- Institutioner samt prenumerationer utlandet: 300 kr

Föreningens postgiro: 33 53 16-6.

Tryck

Ale Tryckteam AB

ISSN

0345-1135

Ansvarig utgivare

Lennart Wettmark

Redaktionsgrupp

Charlotte Högberg, Stellan Klint och Martin Persson

Omslag

Stellan Klint

Grafisk form

Linus Mannervik

2018 – 1

7. Skolbibliotek i en digital era
8. Nätneutralitet hotas av amerikanska beslut och europeiska mobiloperatörer
9. Poesin finns överallt
10. Svenskt kvinnobiografiskt lexikon lanserat den 8 mars
11. Risk för kompetensförlust vid flytt av Myndigheten för tillgängliga medier
14. Vi behöver en riksbarnbibliotekarie
16. Strategi för ett mångspråkigt bibliotek
23. Ny upplaga av global Palestina-bokcirkel!
24. Socialistiska läkare
25. ponton fyller tjugo!

VÅREN BÖRJAR KOMMA och med den årets första nummer av *bis*. Den här gången har vi bidrag som kommenterar aktuella biblioteksfrågor, som den nationella biblioteksstrategin (och dess brister), skolbibliotekets utmaningar och den beslutade flytten av Myndigheten för tillgängliga medier till Malmö. Litteraturen, poesin och skrivandet har också sin plats i numret, i form av författaren Bengt Bergs krönika, och i firandet av tidskriften *pontons* tjuogoårs-jubileum med Lilja Hejdenbergs litterära födelsedagspresent. Grattis *ponton!* Och Gott Nytt *bis*-år på er alla!

Redaktionen

Medverkande i detta nummer

Ingrid Atlestam. Bibliotekarie och skribent med fokus på folkbibliotek då, nu och sedan.

Bengt Berg. Född, uppvuxen, bosatt och verksam i norra Värmland. Författare och förläggare på Hejdruns Förlag. Har utgivit drygt 30 böcker, mest poesi.

Lina Berglund. Bibliotekarie och webbansvarig, Tumba gymnasium.

Lilja Hejdenberg är sångerska, skribent och tänkare, arbetar med utbildning och konst och har ständigt äppelblommor och tallar för sina inre ögon.

Charlotte Högberg. Bibliotekarie, bosatt i Lund och medlem av *bis* redaktion.

Stellan Klint. Medicinsk bibliotekarie i Malmö/Lund och medlem av *bis* redaktion.

Martina Lowden är redaktör för kulturtidskriften *ponton* och verksam som författare och kritiker.

Lena Lundgren. Bibliotekarie och tidigare utvecklingsledare vid Regionbibliotek Stockholm.

Martin Persson. Bibliotekarie och medlem av *bis* redaktion.

Röda Lina. *bis* ständiga samtidskommentator.

Tobias Willstedt är bibliotekarie och webbredaktör åt BiS.

Sveriges författarförbund uttalar sitt motstånd mot biblioteksprivatiseringar

Utförsäljningar av folkbibliotek kan hota demokratin, skriver Sveriges Författarförbund i ett debattinlägg publicerat på *SVT Opinion*. Med anledning av Nacka kommuns beslut att privatisera alla kommunens folkbibliotek nämner Författarförbundet sina farhågor över vad en privatisering av fler folkbibliotek kan innebära och nämner flera skäl till varför biblioteken bör fortsätta att drivas i kommunal regi. Exempelvis lyfter Författarförbundet risken att samverkan biblioteken emellan upphör, att rollen som mötesplats och tillgången till information kan påverkas samt behovet av specialkompetens kring sådant som läshinder och att verksamheterna då inte skulle omfattas av det meddelarskydd som offentligt anställda har. Författarförbundet menar att ”med nuvarande lagstiftning kan privatisering av folkbibliotek i förlängningen inskränka människors rätt till bildning och deltagande i det demokratiska samtalet.”

Hela debattinlägget kan läsas på *SVT Opinion*.

BiS har tidigare skrivit om sitt ställningstagande mot privatisering av bibliotek och debatterat frågan genom att lyfta vilka skäl som finns till att vara skeptisk till bibliotek i privat regi. Mer om detta kan läsas på BiS hemsida <https://www.foreningenbis.com/>.

Fem av sex stjärnor till Vallentuna bibliotek

Vallentuna bibliotek har för andra gången fått betyget fem stjärnor av sex av Library Ranking Europe. ”Biblioteken är en av demokratins grundpelare och är viktiga för att var och en ska kunna göra bruk av demokratin och våra mänskliga rättigheter”, säger bibliotekschefen Marie Gustavsson. Foto: Johan Eldrot.

Ett Almedalen för skola och bibliotek

Läskonferensen ReadMe som startade 2014 siktar nu på att bli ett ”Almedalen” för skola och bibliotek, skriver Sydsvenskan. Tanken är att bjuda in politiker, fackförbund, intresseorganisationer utöver verksamma inom bibliotek och skola, för att diskutera biblioteks- och skolpolitik, uppger arrangören Anders Mildner. Konferensen äger rum i Malmö i oktober.

GDPR – en utmaning för biblioteken

Den nya dataskyddsförordningen General Data Protection Regulation, förkortat GDPR, utgör just nu ett huvudbry för många verksamheter, offentliga såväl som privata. EU-förordningen ersätter Personuppgiftslagen PUL och syftar till att harmonisera lagstiftningen inom EU och stärka privatpersoners integritet genom ökat skydd för hanteringen av personuppgifter. Förordningen börjar gälla den 25 maj i år och innebär bland annat ett ökat krav på samtycke för vilka personuppgifter som lagras och hur de förs vidare samt att mängden personuppgifter som lagras minimeras.

”Det finns inga undantag för någon enskild bransch. Kommunala myndigheter måste utse ett dataskyddsombud och det kan bli svårt att hitta en person som är tillräckligt kompetent”, säger it-juristen Dag Wetterberg till *Dagens Nyheter*.

Inom bibliotekens verksamhet påverkas bland annat låntagarregistren. Nytt enligt GDPR är också att personuppgifter i ostrukturerad data ej undantas. Det betyder att lagen gäller även för uppgifter i sådant som mejl och anteckningar i textdokument. Att få utsyn i vilka sådana personuppgifter som finns lagrade innebär en stor utmaning i sig. *IDG.se* rapporterar om att kommunnätverket Sambruk, där nästan 100 kommuner samverkar, tar hjälp av artificiell intelligens för att leta rätt på personuppgifter i ostrukturerad data i sina system.

”Dessvärre har jag hört kommentaren att Datainspektionen nog inte tittar på ostrukturerade data i första hand. Men det här handlar inte bara om upptäcktsrisk med stora viten utan att vi också har ett moraliskt ansvar kopplat till den personliga integriteten”, säger Peter Mankenskiöld projektledare på kommunföreningen Sambruk till *IDG.se*.

Förordningen gäller inom hela EU men kan kompletteras med nationell lagstiftning, och ett kompletterande svenskt lagförslag lades fram i februari och det föreslås träda i kraft i maj, samtidigt som GDPR, skriver *Lag & Avtal*. Brott mot GDPR ska leda till böter på fyra procent av omsättningen, och i det svenska lagförslaget ingår att även myndigheter ska kunna omfattas av sanktionerna. Enligt *Lag & Avtal* är det ändå svårt att i dagsläget säga vad konsekvenserna kommer att bli för brott mot GDPR eller hur hård tillsynsmyndigheten kommer att vara.

Lider biblioteken av en identitetskris?

Debatten går (fortfarande) varm om vad ett bibliotek ska vara i Sverige i dag. I början av februari publicerade *Dagens Nyheter* en ledare av Per Svensson i vilken han hävdar att biblioteken har ett identitetsproblem och ondgjorde sig över bibliotekarier som anser att det är för stort fokus på böckerna på biblioteken:

Jag orienterar mig via Malmö stadsbiblioteks sajt: ekologiskt kafé, kreativ verkstad, språkkafé och läxhjälp, samhällsvägledning. Man kan tydligen också låna hem verktyg: slagborrmaskiner och en reparationslåda för cykelreparationer.

Mycket av detta är förstås utmärkt, även om jag tycker att Clas Ohlson, Bauhaus och Jula kan utgöra fullt fungerande komplement till biblioteken vad slagborrarna anbelangar.

Om ett bibliotek nu inte är en plats för böcker, vad är det då?

Samtidigt menar Svensson att detta är del av en djupare samhälls- och biblioteksförändring:

Ungdomsgård, socialkontor, aktivistcentral, lekplats, blankettförråd, servicekontor för alla som inte är delaktiga i den digitala världen, integrationsnav...

Om biblioteken ska göra allt som inga andra längre vill göra, vem eller vilka ska då göra det folkbiblioteken byggdes för att göra: demokratisera bildningen och göra bildningen till ett värn för demokratin?

Anställda vid biblioteksverksamheten Garaget i Malmö, vilken var den som åsytades i ledaren, skriver i ett svar i *Dagens Nyheter* att de vill att människorna i närområdet ska få vara delaktiga i hur verksamheten utformas och utvecklas, samt att bibliotek har ett uppdrag att verka utjämnande i samhället, vilket diverse byggvaruhus inte har. Att verksamheten vid Garaget skulle vara ett exempel på identitetskris håller skribenterna inte med om:

Biblioteken kan inte lösa alla problem med otrygghet, men vi måste göra vår del genom att till exempel samarbeta med socialtjänst, polis, skola med flera aktörer – och genom att erbjuda öppna mötesplatser med tillgång till information, kultur och bildning. Tillsammans kan vi få samhället att utvecklas i en positiv riktning. Att utvecklas är inte samma sak som att ha en identitetskris.

Mats Johansson, Gustav Ekman, och Anders Johansson Stiltje, i *Dagens Nyheter*.

Illustration: Stellan Klint.

Tobias Willstedt kommenterar debatten i ett inlägg på BiS hemsida och skriver bland annat att:

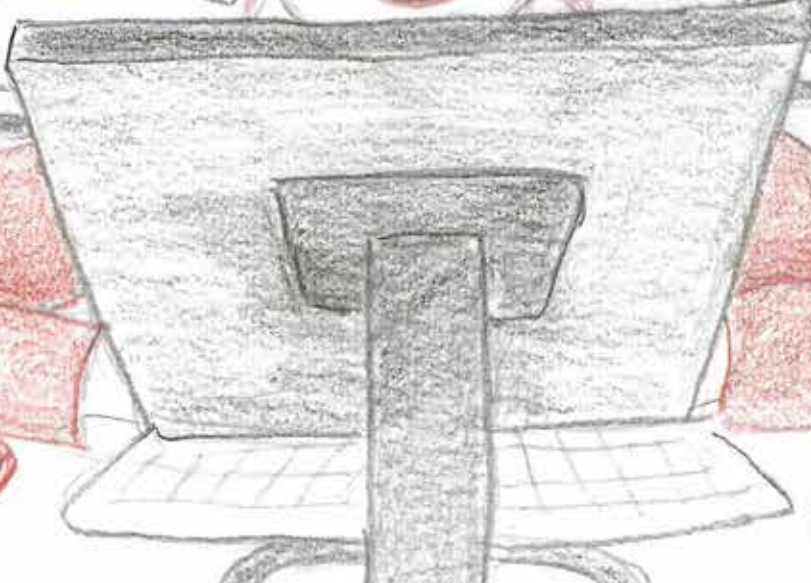
...om bibliotekens arbete blir alltmer omfattande och fragmentiserat på grund av våra målgruppers behov så kommer stress och psykisk ohälsa att öka. Om biblioteken inte får redskap och resurser att hantera det så måste vi prata avgränsningar, oavsett hur viktigt vårt uppdrag är.

Läs hela texten på <https://foreningenbis.com/2018/02/05/arbetsmiljon-och-uppdraget/>.

WE CAN DO HARD THINGS

SKOLBIBLIOTEK I VÄRLDSKLASS
KRITERIER

-
-
-
-
-
-

Skolbibliotek i en digital era

Nu träder ett nytt direktiv från Skolverket i kraft och med det ett uttalat ansvar att använda skolbiblioteket som pedagogisk funktion, men vad innebär det för yrkesrollen och det praktiska arbetet? Lina Berglund diskuterar utmaningar och arbetsmetoder för dagens skolbibliotekarier.

Text & illustration: Lina Berglund

DET ÄR EN OTROLIGT SPÄNNANDE tid att vara skolbibliotekarie.

Ska det äntligen hända nu? Länges har vi saknat lagstiftning och styrdokument som garanterar skolbibliotek som är bemannade med personal som kan och har resurser för att jobba pedagogiskt kring litteratur och språkutveckling och kring medie- och informationskunskap. Nu i sommar träder Skolverkets direktiv kring digitalisering i kraft och då har varje rektor ansvar för att ”skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att stärka elevernas språkliga och digitala kompetens”. Helt plötsligt flyttas fokus från biblioteket som rum till biblioteket som pedagogisk funktion.

Skolbibliotekariens roll och uppdrag

Det finns fortfarande utmaningar. Vår kompetens kring att söka, organisera och värdera information hamnar allt mer i fokus, men det är främst genom vår förmåga att arbeta didaktiskt och pedagogiskt kring frågorna som vårt verkliga uppdrag realiseras. Det är endast så vi kan höja elevernas måluppfyllelse. Som informationsvetare har vi en viktig roll, men vi tilldelas inte automatiskt några lektionstimmar. Uppdraget att träna eleverna att navigera i det allt mer komplexa medielandskapet delar vi med lärarna och vi måste alltså jobba jämsides med dem. Vi måste visa lärarna vad de har att vinna på att samarbeta med oss, särskilt med tanke på att lärarutbildningen inte tar upp hur skolbibliotek kan användas i någon större utsträckning. När det gäller att lyfta fram biblioteket behöver vi också stöd från skolledningen. De måste visa att de förväntar sig att lärarna samverkar med bibliotekarien för att öka elevernas informationslitteracitet. En given fråga vid varje medarbetarsamtal bör vara ”På vilket sätt samarbetar du med biblioteket?”

Det kan kännas svårt att kliva fram som pedagog, när vår utbildning inom pedagogik generellt är begränsad. Därför vill jag uppmana alla som känner så att skifta fokus. Istället för att tänka hur ska jag kunna kalla mig pedagog som inte har så mycket utbildning och erfarenhet inom området, tänk istället att vi har ett pedagogiskt uppdrag och därför ska se våra lärarkollegor som en enorm resurs som kan hjälpa oss bli bättre pedagoger. Vi ska be våra skolledare att inte först se oss som ”övrig personal” i en kategori separat från lärarna utan som undervisande personal tillsammans med lärarna. Vi ska förväntas fortbilda oss tillsammans med lärarna när det gäller ledarskap i klassrummet, IKT, didaktik, språkutveckling och liknande. För visst måste vi också följa samma koder som övrig undervisande personal och ha tillgång till samma verktyg? Visst är det också viktigt att vi är i rummet när dessa samtal förs om vår kompetens ska tas till vara?

Ämnesutveckling

Skolbibliotekarien kan ha en viktig roll inom ämnesutvecklingen framför allt inom svenska, samhällskunskap och historia. Om vi ska se till att eleverna blir rustade för framtiden och att de kan hantera information måste vi se till att informationslitteraciteten byggs in i dessa ämnen. Därför bör vi som skolbibliotekarier se till att bidra med att utveckla den aspekten av skolämnen och det ser förstås olika ut beroende på vilket ämne det rör sig om.

I svenska kanske det handlar om lära sig att skilja på olika typer av texter och titta på inneboende egenskaper hos en text som tyder på att den är trovärdig eller inte. I samhällsvetenskap upplever jag att den mest centrala frågan är hur det nya medielandskapet påverkar vår demokrati. I historia kan vi prata om källkritik och jämföra klassisk källkritik med källkritik på webben.

Detta är några exempel och förslag, men det finns oändligt många sätt att närma sig de här frågorna. Självklart går det att utveckla elevernas informationslitteracitet kopplat till vilket ämne som helst där lärarna ger eleverna uppgifter där de förväntas söka information själva. Fördelen med att fokusera på de tre ämnen jag nämnde är att det finns möjlighet att samtidigt skapa en djupare förståelse hos eleven varför det är viktigt att kunna söka information från olika källor och varför det är viktigt att kunna värdera information, på ett sätt som samtidigt är relevant för ämnet.

Processen

Jag och min närmaste kollega pratar ofta om vikten av ett processinriktat arbete. Det är ju ganska enkelt att bara boka in oss för att prata källkritik en lektion och bocka av det momentet, men det är tveksamt om det stärker elevernas måluppfyllelse. Det är dessutom

svårt för oss att utvärdera vår insats om vi bara är med och genomför ett separat lektionsupplägg i en kurs. Det som ger mest är att jobba processinriktat i samband med att eleven förväntas jobba självständigt med en informationssökningsprocess. Vi vill vara med i hela förloppet från planering till utvärdering. Vi kan såklart inte jobba med alla klasser på detta sätt. Vi är två tjänster på ca 1200 elever. Det vi kan göra är att ta fram upplägg tillsammans med lärarna och sedan sprida dem vidare, så att erfarenheten och idéerna kommer alla elever till del.

Programprogression

Om vi ska lyckas stärka elevernas informationslitteracitet tror jag att det är viktigt att vi har en tanke om hur vi bygger dessa färdigheter succesivt under tiden de går i skolan. Jag är

gymnasiebibliotekarie så jag tänker främst på hur vi ska jobba progressivt under de tre år som eleverna vistas där. Det bör finnas en tanke om hur kompetensen bäst utvecklas inom varje enskilt program, i varje arbetslag.

Målet är att eleverna ska kunna söka, värdera och hantera information och på så sätt ta ansvar för sitt eget lärande, för att sedan kunna bli självständiga samhällsmedborgare, mediekonsumenter och producenter (vilket vi ju alla har möjlighet att vara idag). Ett annat mer konkret mål är att eleverna i årskurs tre ska lyckas väl med att skriva sitt gymnasiearbete och att de som fortsätter vidare till högskolor och universitet känner sig rustade för vidare studier. Varje elev som lämnar gymnasiet ska känna sig kompetenta och redo att forma sitt liv.

Nätneutralitet hotas av amerikanska beslut och europeiska mobiloperatörer

Text: Charlotte Högberg

NÄTNEUTRALITET INNEBÄR att all internettrafik behandlas lika, oavsett avsändare, mottagare, kommunikationssätt eller innehåll. I USA infördes en förordning om nätneutralitet 2015, när Barack Obama var president, med syfte att förhindra internetleverantörer från att styra vilket innehåll deras kunder får ta del av. Efter en omröstning i december förra året har USA:s kommunikationskommitté nu beslutat att riva upp dessa regler. Det innebär att internetleverantörer kan gynna visst innehåll från exempelvis vissa streamingtjänster eller sökmotorer medan kopplingar till andra sinkas.

Kongressmedlemmar har meddelat att de avser bestrida kommitténs beslut och kämpa för att det rivs upp, för att behålla förordningen. "Congress can correct the Commission's misguided and partisan decision and keep the internet in the hands of the people, not big corporations. Our Republicans colleagues have a choice – be on the right side of history and stand with the American people who support net neutrality, or hold hands with the big cable and broadband companies who only want to supercharge their profits at the expense of consumers and our economy", sa Massachusets demokratiska senator Edward J. Markey. I flera stater förbereds också lagförslag för att behålla nätneutraliteten, rapporterar American Libraries Associations (ALA) blogg *District Dispatch*.

I ett pressmeddelande skriver ALA:s president Jim Neal att det är en nödvändighet att behålla nätneutraliteten för

att biblioteken i USA ska kunna erbjuda likvärdig tillgång till information och tjänster: "Now that the internet has become the primary mechanism for delivering information, services and applications to the general public, it is especially important that commercial Internet Service Providers are not able to control or manipulate the content of these communications. Libraries, our patrons and America's communities will be at risk if the FCC repeals all protections contained in its 2015 Open Internet Order with no plans to replace with any enforceable rules. We strenuously disagree with the FCC's actions and will continue to advocate for essential net neutrality protections."

I Sverige behandlar domstol just nu ett fall av misstänkt överträdelse av förordningen om nätneutralitet, som infördes av EU 2016, skriver *SVT Nyheter*. Det är Telia som tillåter fortsatt användning av sociala medier när en användare får slut på sin surfpott, samtidigt som tillgången till alla sajter och övrig internetanvändning stängs av. Post- och telestyrelsen anser att detta bryter mot nätneutraliteten eftersom vissa företag och viss användning gynnas.

I Portugal har mobiloperatören Meo uppmärksammats för sitt erbjudande om surfpaket, där kunder kan välja att betala extra för att surfa fritt på vissa tjänster, så som sociala medier, strömmad film eller mejlapplikationer, skriver *IDG.se*.

"Det kanske inte låter så illa att ge kunderna möjlighet att köpa sig möjlighet att kunna strömma musik från Spotify dygnet runt. Men fundera över vad det betyder i förlängningen – hur ska en ny musiktjänst slå sig in på en marknad där alla har obegränsad tillgång till Spotify? Vad händer när en operatör ger dig gratis datatrafik till *Dagens Nyheter* och *Expressen*, en annan till *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet*? Plötsligt styr din mobiloperatör ditt nyhetsflöde – och vad händer med sajterna som hamnar utanför?" skriver Simon Campanello i en krönika på *IDG.se*.

Poesin finns överallt

Text: Bengt Berg

Hur vårt minne fungerar finns det många teorier om och dessa lämnar jag därhän; dock en annan värkant dyker upp i sinnet, från en bra bit tillbaka i tiden. Kanske i skarven mellan 1970- och 80-tal, om någon absolut vill veta går det att ta reda på. Men jag minns att jag var i början av min litterära bana och engagerad i en kampanj vars paroll löd: ”POESIN FINNS ÖVERALLT!” Påbudet hade utgått från Författarcentrum på Skeppsholmen och på min lott hade Säfte Bibliotek fallit. Sagt och gjort, jag tankade bilen och styrde mot söder, utmed Lövens långa sjö där björkdungarna skimrade i violett innan knopparna skulle till att brista.

Ett stilla duggregn började falla över Fagerås och om ett par timmar skulle jag stå i skenet från Ljustören på Säfte Bibliotek och läsa egenhändigt hopknäpade dikter. Det kändes stort, snudd på turnékänsla, och jag höjde bilradiovolymen av bara farten.

På väg genom Grums står där plötsligt en uniformerad polis i duggregnet och gör tecken åt mig att svänga av. Jag svänger av och vevar ner sidorutan. Polisen som är lång och gånglig måste nästan vika sig dubbel för att komma i min ögonhöjd när han faller sin öppningsreplik: ”Kan jag komma in och skriva?”

Som kulblixtar far tankarna genom skallen när polisen rundar bilen. Ostadat! Jag krafsar undan en del skröp ur framsätet och hinner uppleva mig närmast som Värmlands Al Capone, nu fast i en poliskontroll i Grums.

Vid den här tiden hade jag en lite bräcklig bil, en vit Volkswagen Passat. Till bilens egenheter hörde att motorhuven plötsligt kunde öppna sig när man kom upp i lite högre hastigheter. Rostfläckarnas kurbitsrosor var heller ingen statushöjare ... Dagen innan Grums och Säfte hade jag på håll fått syn på en poliskontroll i centrala Torsby, varvid jag reflexmässigt bromsade in, gjorde en diskret vändning och for iväg åt andra hållet. Allt detta tänkte jag på där i duggregnet i Grums.

Och så sitter han bredvid mig i framsätet och säger: ”Det gick lite fort det här.” Lugnt och sakligt förmedlar han ett nyss uppmätt faktum: 57 km/tim.

”Det var inte så farligt”, försöker jag, lite prövande.

”Det blir 600 kr” lyder svaret.

”Oj, det var dyrt!”

”Hur länge har du haft körkort?”, frågar polisen, som snarare låter som om han kom från Västergötland än som en värlänning.

”Sedan 1964”, blir mitt svar.

”Hur många gånger har du åkt fast för fortkörning?” undrar polisen.

”Det här är första gången.”

”Då är det inte dyrt”, säger polisen från kanske Falköping.

”Nej ... det kanske det inte är”, får jag ur mig.

Och jag kan fortsätta min färd mot Säfte, där jag på ytterdörren möts av en vacker affisch som förmedlar att POESIN FINNS ÖVERALLT!

Jag är ute i god tid och trots den oplanerade polisrazzian kan jag pusta ut och placera ännu ett par gem i boken. Det kan ju bli extranummer, man måste vara garderad ... Det är en vacker värväll, molnen har skingrats och några solstrålar får vattnet i Byälven att glittra. Undrar om Säfte Tidning fått sitt vitsippsscoop än ...

Klockan närmar sig ju och den omtänksamme bibliotekarien tittar ut över skymningen, tittar på sitt armbandsur, tittar på mig och säger: ”Här i Säfte kommer man alltid i sista minuten!”

Men inte ens när den akademiska kvarten gått har någon av stolarna framför podiet tagits i besittning. Hon blir tjugo över, hon blir halv och jag undrar vad vi skall hitta på, det tycks råda ett begränsat intresse för poesin i Säfte denna afton.

”Vi dricker kaffe”, föreslår bibliotekarien och jag finner det vara ett gott förslag. Gott om bullar är det också. Vi doppar och har oss.

Jag kommer att tänka på en historia om Folke Fridell, den gamla fina arbetarförfattaren från Småland. Han for land och rike runt och var en klassisk folkbildare. Men en gång kom han till ett avlägset Folkets Hus och när hans uppläsning skulle börja fanns det bara en vaktmästare och han själv i den sparsamt uppvärmda möteslokalen.

”Jaha”, sa Folke Fridell, ”vad gör vi nu?”

”Jag vet inte”, svarar vaktmästaren, ”men jag vill nog ha mina 1.50.” (Det var på den tiden när föredragshållaren arvo-derade vaktmästeriet.)

”Det ska du få”, svarar Folke, ”men då vill jag också hålla mitt föredrag!”

Det är sånt som kallas yrkesstolthet, tänker jag och tar en tredje bulle. Bibliotekarien tittar ut i Säftes blå timme och säger: ”Det är fint att det lyser i fönstren på biblioteket, så folk förstår att det händer något!”

”Absolut”, säger jag, ”tack för gott kaffe!”

När jag styr mot norr har mörkret sänkt sig över inte bara Segmon utan även över Grums, det lyser också vackert runt Gruvön. Det var inte bara poesin som fanns överallt, eller poliser, tänker jag, utan också en och annan massafabrik.

Bengt Berg. Foto: Staffan Jofjell

Svenskt kvinno- biografiskt lexikon lanserat den 8 mars

Nu finns Svenskt kvinnobiografiskt lexikon fritt tillgängligt på nätet. Syftet med den digitala databasen är att lyfta fram kvinnors betydelse för samhällsutvecklingen, skriver Berith Backlund.

DEN 8 MARS i år lanserades Svenskt kvinnobiografiskt lexikon, SKBL. I det digitala lexikonet presenteras svenska kvinnor och kvinnor verksamma i Sverige från medeltid till nutid, den äldsta är Elin av Skövde från 1100-talet.

Syftet har varit att lyfta fram kvinnors betydelse för samhällsutvecklingen och att få ett så brett urval som möjligt vad gäller tid och verksamhet men naturligtvis, med hänsyn till de källor som finns, dominerar kvinnor från de senaste århundradena.

Till varje artikel hör en levnadsberättelse och biografiska uppgifter om familjeförhållanden, utbildning, verksamhet med mera. Ofta finns länkar till andra webbplatser och till exempel statyer av de biografierade kvinnorna.

Flera bibliotekarier finns representerade. BiS-medlemmarna Lena Lundgren och Ingrid Atlestam har skrivit om Valfrid Palmgren, Greta Linder och Hildur Lundberg respektive Alvida Sandberg.

Från startsidan finns flera olika ingångar, som organisation, verksamhet och nyckelord och naturligtvis en alfabetisk lista över alla kvinnorna. Det finns också en avancerad sökning där

Hildur Lundberg. Foto: Mannerheims släktarkiv, KB.

man kan kombinera olika uppgifter, som till exempel civilstånd, antal barn och utbildning.

Det finns många fler kvinnor som hade förtjänat att få vara med i lexikonet. Under rubriken "Fler kvinnor" listas en del av dem. Där finns också ett formulär för den som har egna förslag.

Projektet har bedrivits vid Göteborgs universitet och projektledare har varit Maria Sjöberg, professor i historia. Projektet har finansierats av Riksbankens Jubileumsfond, som nu har fått mottaga en ny ansökan för att vi ska kunna fortsätta arbetet med lexikonet.

Berith Backlund, bibliotekarie, KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek, och medlem av redaktionen för SKBL

Alvida Sandberg, KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek.

Risk för kompetensförlust vid flytt av Myndigheten för tillgängliga medier

Regeringen har beslutat att Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ska omlokaliseras från Stockholm och placeras i Malmö från och med den 1 januari 2020. Svensk biblioteksforening vill att regeringen säkerställer kompetensförsörjningen. Tobias Willstedt, anställd på MTM och BiS-medlem, ansluter sig till kritiken, som handlar om att garantera att litteratur, information och nyheter fortsatt görs tillgängliga för målgrupper med särskilda behov.

SVENSKA BIBLIOTEKSLAGEN SLÅR FAST att personer med funktionsnedsättning ska få särskild uppmärksamhet från biblioteken som uppmanas att erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel till gruppen. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) är bibliotekens huvudsakliga samarbetspartner i detta arbete. Regeringen har nu beslutat att MTM ska omloka-

Myndigheten för tillgängliga medier

Ett punktskriftsbibliotek inrättades i Stockholm 1892 av Amy Segerstedt som var föreståndare för Tysta skolan. Det flyttade 1895 till De blindas förening och övertogs 1912 av föreningen. Det var ursprunget till det som idag är MTM.

Talboks- och punktskriftsbiblioteket, TPB, blev en myndighet 1980. Ursprungligen var personer med synnedsättning den huvudsakliga målgruppen, men med tiden växte verksamheten till att omfatta alla som behöver tillgängliga medier på grund av en funktionsnedsättning. Den 1 januari 2013 bytte Talboks- och punktskriftsbiblioteket namn till Myndigheten för tillgängliga medier, MTM.

MTM räknar idag med att de grupper som behöver tillgängliga medier utgör hela 6 % av Sveriges befolkning. Detta inkluderar personer med synnedsättning, dyslexi, rörelsehinder och andra typer av funktionsnedsättningar som gör det svårt att ta del av en tryckt text. Till dessa grupper erbjuder Myndigheten bland annat bibliotekstjänsten Legimus, genom vilken bibliotek och användare kan strömma och ladda ned talböcker och andra tillgängliga medier. I Legimus digitala bibliotek kommer användaren åt över 120 000 titlar, en ständigt stigande siffra.

Myndighetens uppdrag har också utökats med ansvaret över statens insatser för lättläst sedan 2015. Då upphörde den statliga stiftelsen Centrum för lättläst. MTM ger idag ut lättläst skön- och facklitteratur genom LL-förlaget och lättlästa nyheter i tidningen 8 sidor. Bibliotekens utbud på lättläst svenska är något som särskilt lyfts fram i bibliotekslagen, och har stor betydelse för breda lager av de befolkningsgrupper som besöker biblioteken, inte minst för dem som använder lättläst för att lära sig svenska och etablera sig i det svenska samhället.

Utöver talböcker, bibliotekstjänsten Legimus och den lättlästa utgivningen producerar och förmedlar MTM även punktskrift, taktila bilderböcker och taltidningar till sina målgrupper.

liseras från Stockholm och placeras i Malmö från och med 1 januari 2020.

Det finns flera anledningar att kritisera regeringens beslut att flytta på en välfungerande myndighet med ett viktigt uppdrag. Sedan 2014 har jag själv arbetat på MTM och kan bara konstatera att myndighetens och bibliotekens gemensamma arbete är outhärligt för de målgrupper som behöver tillgängliga nyheter och litteratur.

Internt på MTM hör jag vittnesmål om besvikelse, oro och sorg över beskedet att flytta myndigheten. Att flytta en myndighet är ett dyrt och svårt projekt. Erfarenheter från tidigare flyttar av myndigheter visar att verksamheten blir lidande genom att man tappar både kompetens och kvalitet, eftersom flertalet anställda har valt att inte följa med när myndigheter har flyttat. Det finns nu en farhåga att vi kommer se samma utveckling för MTM, som är en liten myndighet som samlar mycket spetskompetens. Många av mina kollegor känner att de inte har möjlighet att flytta med och beskedet blir i princip ett uppsägningsbesked för dem. Konsekvenserna blir stora. Både för de individer som tvingas säga upp sig från ett jobb de trivs med, och för en central verksamhet för biblioteken.

Kritiska röster hörs inte bara internt på MTM. Svensk biblioteksforening ställer krav på en konsekvensanalys med anledning av flytten och har gått ut med ett uttalande i frågan:

Svensk biblioteksforening förutsätter att regeringen gör en konsekvensanalys för att säkerställa kompetensförsörjningen inom myndigheten. Ett välfungerande MTM är ryggraden i den svenska modell där tillgängliga medier sprids via de lokala biblioteken, i så väl kommuner som på universitet och högskolor. Biblioteken måste kunna förlita sig på en kvalitativ produktion av tillgängliga medier och på MTM som kunskapscentrum för de frågor som rör dessa. Om en flytt av MTM skulle medföra ett alltför stort kompetenstapp anser vi att regeringen bör ändra sitt beslut [...]¹

Även Synskadades Riksförbund (SRF) har gått ut med liknande skrivelse och vill utöver att en konsekvensanalys med användarna i fokus ska genomföras att MTM ska tillföras särskilda medel för att kunna genomföra flytten. Dessa särskilda medel ska garantera att MTM:s målgrupper inte drabbas. Enligt regeringens uppdrag ska MTM genomföra sin flytt inom ramarna för befintlig budget.

Av hänsyn till de målgrupper som myndigheten tillsammans med biblioteken arbetar för så förstår jag dessa organisationers oro. Den kompetens och den organisation som krävs för att producera och distribuera tillgängliglitteratur och nyheter tar lång tid att bygga upp och den riskerar nu att lättvindigt kastas bort.

Tobias Willstedt

1. Svensk biblioteksforening, "Uttalande angående flytt av MTM". 2018-02-12, <http://www.biblioteksforeningen.se/nyheter/uttalande-angående-flytt-av-mtm/>.

Karnevalfirandet har sina rötter i magiska riter och besvärjelser som skulle skrämma bort vintern och välkomna våren. På Kanarieöarna i Las Palmas firas varje år karneval med buller och bång i mitten av februari. Gatorna och kaféerna fylls av människor utklädda och maskerade, ibland i de mest märkliga kreationer. Hotellet vi bodde på låg mitt i karnevalens epicentrum vilket i och för sig var spännande men också ganska påfrestande eftersom det trummade, sjöngs och spelades musik mycket högt till långt in på småtimmarna.

På lördagen, som var karnevalsveckans absoluta kulmen, hamnade vi mitt i den stora paraderna, som utgick från gamla staden, Vegueta. Det var som Pride, fast tio gånger större. Här samlades stora grupper av utklädda människor, unga och gamla, ja till och med bäbisar och hundar! Män verkade älska att klä ut sig som kvinnor, kvinnor gärna till farliga manslukerskor, Wonder Woman, Magica de Hex, Lara Croft och djävlar. För en stund får allt vändas upp och ner, även invanda könsroller som är djupt förankrade i den katolska tron.

Jag kom att tänka på ett tungt verk i litteraturvetenskapen, ryssen Michail Bachtins stora verk om Rabelais och skrattets historia. Här skriver han att "skrattet och dess former är det minst utforskade området inom den folkliga kulturen". Bachtin menar att medeltiden och renässansen var "skrattets" storhetstid, särskilt under de katolska karnevalerna som föregick fastan innan påsk.

Karnevalen är befryndad med leken, med konst, teater, skådespel. Den befinner sig i gränsområdet mellan konst och liv. Den känner inte någon uppdelning mellan skådespelare och åskådare, de senare deltar lika mycket i firandet. Bachtin konstaterar sedan: "Karnevalen är ett folkets andra liv, organiserat efter skrattets princip. Det är livet som fest."

Karnevalen är ett sorts kaos, men i organiserad form. Poeten Erik Johan Stagnelius har skrivit några odödliga rader om detta, som använts av Lars Norén i två fantastiska pjäser: "Natten är dagens mor", och "Kaos är granne med Gud".

E-post: biblioteket@dalbypublika.se

0-35 64 32

0-35 64 32

10-13

10-17

13-19

7 MRS. 1977

91 15754 1231 1F

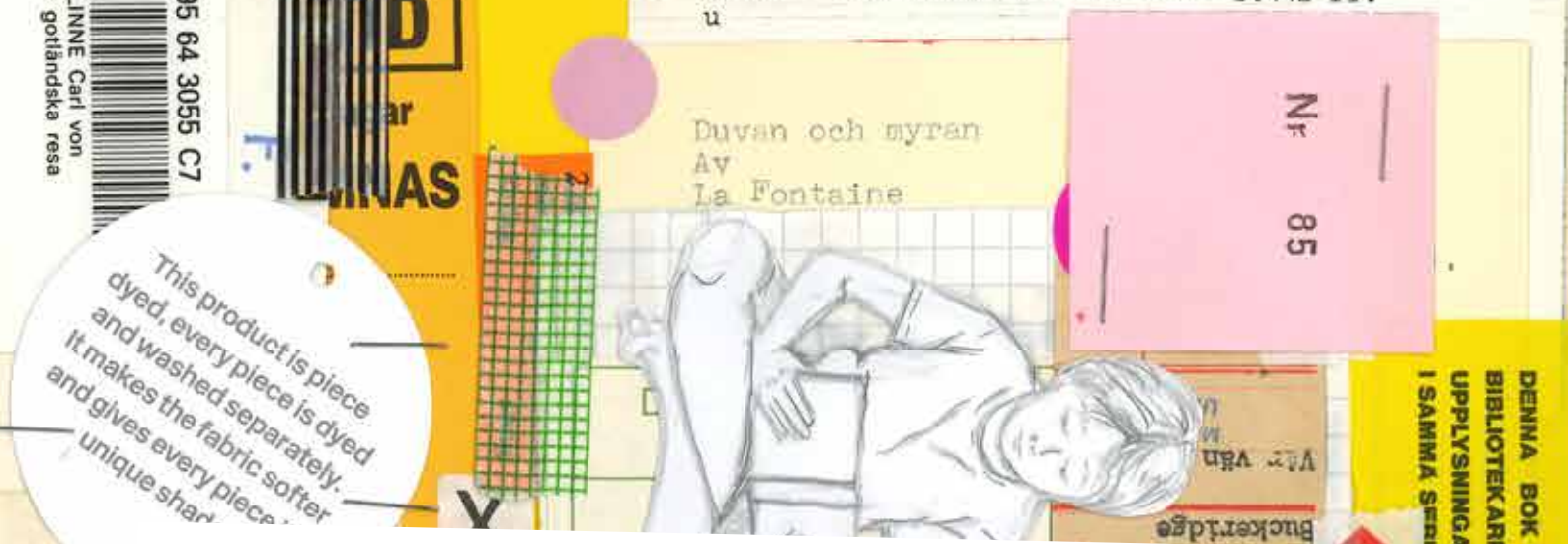

Detta lånekort är en personlig värd
Upphittat kort återlämnas till biblioteket
Jag förbinder mig att följa bibliotekets

VANLIGA FRÅGOR

SVÅRA ATT HITTA

I KATALOGEN

Kanske skulle vi behöva lite mer av karneval i Sverige? Lite mer av kaos? Om inte för annat än för att lära känna oss själva lite bättre och våra "nattliga" sidor; eller för att inte ta oss själva på så stort allvar kanske? Acceptera att vi alla är olika, och att kunna skratta åt det.

Karnevalen upphävde också, för några dagar, den hierarkiska ordningen i samhället. Kungen blev en narr, narren fick vara kung för en dag? Yttrandefriheten var för en stund tillåten. Själva språket påverkades enligt Bachtin, det var tillåtet att öppet och ostraffat svära, förbanna, skämta med allt som var heligt. Därar och tiggare upphöjdes till sanningssägare. Karnevalståget på Gran Canaria inleddes alltid med en karikatyr av självaste påven, åkande i en flott öppen bil.

Också detta upp-och-nervända kunde vi kanske behöva lite mer utav i "landet PK"? Kanske se möjligheter, där andra bara ser problem?

Och i en understreckare i Svenska Dagbladet av idéhistorikern Hanna Östholm läser jag om festen som "en primär form i all mänsklig kultur". Alltså något som får existera "i egenskap av sig själv", utan någon som helst nyttighetsaspekt.

Är det inte så vi borde betrakta skönlitteraturen? Åtminstone i den bästa av världar?

(På söndagen "begraver man sardinen" i Las Palmas, förmodligen till åminnelse av alla fiskare som dött på havet i den lilla ön i Atlanten. Sedan är karnevalen slut, och man får vänta ett helt år på nästa.)

Röda Lina

Vi behöver en riksbarnbibliotekarie!

Den pågående utredningen för en nationell biblioteksstrategi lider av en påfallande brist på barnperspektiv. Det menar Lena Lundgren, som här sammanfattar läget för barnbiblioteksutveckling i Sverige och lägger fram ett antal förslag för det kommande förslaget till biblioteksstrategi.

Text: Lena Lundgren

UTLÅNEN AV BARN- OCH UNGDOMSMEDIER utgör ofta hälften eller mer av folkbibliotekens utlån och av det uppsökande arbetet är den övervägande delen riktad till barn. Några bibliotek fördelar sina personal-, lokal- och medieresurser i proportion till olika gruppers användning och enligt politiska prioriteringar men på de allra flesta bibliotek får vuxenverksamheten traditionellt huvuddelen av resurserna.

Sekretariatet för en nationell biblioteksstrategi har tyvärr inte heller noterat barnens användning av biblioteken, eller i alla fall inte ansett den vara värd en omvärldsanalys. Sekretariatet har samlat in mängder av texter och synpunkter och producerat ett omfattande underlag för ett kommande förslag till strategi, men barnen (förutom deras användning av skolbiblioteken) kan knappt spåras i materialet. BiS lyfte i sitt yttrande fram det som saknas i underlaget, bland annat barnverksamheten, snarare än att kommentera de texter som lagts fram.¹ Att barnen saknas är desto mera anmärkningsvärt, i och med att FN:s barnkonvention föreslås bli svensk lag från och med den 1 januari 2020.

Sent omsider kallade sekretariatet till ett ”professionellt samtal om barn och bibliotek” på KB den 14 februari. Deltog gjorde ett tiotal personer från UR, Medierådet, bild- och medieforskning, författarna (Martin Widmark) och förskolläraryrket. Kerstin Rydsjö, tidigare adjunkt och biblioteksforskare vid Högskolan i Borås, och jag själv, Lena Lundgren, tidigare utvecklingsledare vid Regionbibliotek Stockholm, representerade folkbiblioteken.

Viktiga frågor

I inbjudan formulerades några frågeställningar:

- » Är det biblioteken som behöver barnen eller barnen som behöver bibliotek?
- » Vilken plats ges barnen i biblioteksrummet och vilken utveckling öppnas för dem?
- » Kan vi samtala utifrån barn i stället för biblioteksinstitutionerna?
- » Är biblioteken garantin för åsiktsfrihet och demokrati också för barn?

- » Barnkonventionens portalparagrafer säger att barn har rätt till lek, till utbildning, till att uttrycka sina åsikter och bli lyssnade på – men var kan de debattera, diskutera, påverka, opinionsbilda?
- » Är biblioteket ett offentligt informations- och kunskapscentrum för barn?

Utgångspunkten för diskussionen var en studie som Agneta Sommansson (tidigare UR) och Helena Danielsson (tidigare docent i bild- och mediapedagogik) arbetar med och som ska vara underlag för förslag som gäller bibliotekens barnverksamhet. Agneta och Helena har besökt bibliotek i olika områden i Södertälje, noterat sina intryck och pratat med personal och barn och de presenterade iakttagelser som de gjort.

Vi kunde konstatera att de hade många relevanta synpunkter, exempelvis på bristande barnperspektiv och bara enstaka spår av barns perspektiv. Men det var också tydligt att de inte var medvetna om de diskussioner som har förts bland barnbibliotekarier, konsulenter/utvecklingsledare och biblioteksforskare och det utvecklingsarbete som har gjorts de senaste tjugo åren.

På barns och ungdomars villkor

I slutet av 1990-talet upplevdes behovet starkt av en ny målsättning för folkbibliotekens barn- och ungdomsverksamhet. Den äldre var från 1974 och mycket hade hänt bland annat inom barnforskningen och medie- och teknikområdena och självklart också på biblioteken. FN:s konvention om barnets rättigheter antogs 1989 och ratificerades av Sverige 1990 och Kerstin Rydsjö pekade i sin undervisning på Bibliotekshögskolan i Borås på Barnkonventionen som en nödvändig grund för barnbibliotekens utvecklingsarbete. Inspirerade av detta formulerade barnbibliotekskonsulenterna vid länsbiblioteken i Gävleborgs, Stockholms, Sörmlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län i början av 2000-talet utifrån Barnkonventionen ett manifest om barns rättigheter på biblioteken. *På barns och ungdomars villkor* markerade ett skifte från ett institutions- och biblioteksperspektiv till ett användar- och barnperspektiv och förankrades på biblioteken i hela landet. Det

1. Se inlägget på BiS hemsida, www.foreningenbis.com.

antogs som riktlinjer för barnbiblioteken av Svensk biblioteks-förening 2003. (Det ska uppdateras under 2018.)

Ett stort utvecklingsarbete kom igång med studiedagar och projekt runt om i landet. Medvetenheten har höjts betydligt hos chefer och personal på biblioteken och mycket har hänt särskilt när det gäller barnperspektivet, men även barns perspektiv.

- Mycket återstår dock att göra och som en röd tråd löper
 - » bristen på tillgänglighet, svårigheten att nå alla barn
 - » att barn inte prioriteras när det gäller biblioteksrummet, medieinköp och personal
 - » att barns delaktighet inte utvecklas.

Diskussion och förslag

Sekretariatet har inriktat sig på sex viktiga områden, demokrati, tillgänglighet, utbildning, infrastruktur, digitalisering och läsning. Inom varje område ska hinder, utmaningar, möjligheter och problem (HUMP) identifieras.

Kerstin och jag såg två spår i frågeställningarna: ett användarperspektiv och ett demokratiperspektiv. Vi hade förbeträtt oss med en sammanställning av nuläget och förslag när det gäller behovet av utbildning och fortbildning, forskning, digitala biblioteksresurser för barn, större tillgänglighet och samverkan. Vi överlämnade också texter och rapporter som vi tror kan komplettera Agnetas och Helenas studie och ge ett bra underlag för deras förslag.

Diskussionen blev intressant och deltagarna ställde frågor och bidrog med synpunkter, var och en utifrån sina specialområden. Flera vittnade om problemen att få till stånd *samverkan* mellan de olika professioner som arbetar med barn. Samverkan är nödvändig men den är sällan förankrad på högre nivåer och alltför ofta beroende av enskilda personers intresse och engagemang. Krav på samverkan bör skrivas in i alla relevanta lagar, förordningar och råd och anvisningar inom barnhälsovården, förskolan, skolan och fritidsverksamheten.

Ett område där samverkan fungerar någorlunda bra är det mellan biblioteken och BVC. Samarbete med BVC är också ett sätt att nå alla barn och deras vuxna. Det arbetet skulle kunna få större tyngd genom att avsnittet om preventivt språkligt arbete utökas på Rikshandboken i barnhälsovårds hemsida. Vi betonade att försöken med Bokstart måste föras ut i hela landet och permanentas. Krav på att redovisa hur biblioteken arbetar för att nå alla barn skulle kunna ställas i den nationella biblioteksstatistiken.

Forskning om barnbibliotek har hittills varit sparsamt förekommande men är nödvändig för en långsiktig utveckling. Exempel på sådan forskning är barns användning av bibliotek, biblioteksrummet som plats för barnen, barns och ungas delaktighet, bibliotekets roll för barns och ungas läsning och tillgång till tryckta och digitala medier, mångspråkiga familjers biblioteksanvändning, barns tillgång till och användning av anpassade medier och metodutveckling inom biblioteken. Ett forskningsprogram med inriktning på barnbibliotek kan på uppdrag genomföras på någon av högskolorna/ universiteten eller i samverkan mellan dem.

Utbildning och fortbildning för barnbibliotekarierna diskuterades också. Det behövs både mer av barnperspektiv i grundutbildningen och möjligheter till fortbildning. Fortbildningen måste erbjudas i nya former som gör det möjligt för bibliotekarier i hela landet att delta. Utbildningarna och region- och länsbibliotek skulle kunna få i uppdrag att samarbeta om decentraliserade utbildningar. Möjligheter att delta i fortbildning tillsammans med andra yrkesgrupper måste också öppnas. Att delta i samma fortbildning kan ge en bra grund för samarbete.

Webbplats för forskning och fortbildning. Fortbilda sig kan man också göra på egen hand. Forskning, uppsatser, projektrapporter och utvärderingar, som nu är spridda på en rad olika webbplatser, bör därför samlas på ett ställe så att de blir lättare att hitta. För skolområdet finns Skolporten och KB eller något region- eller länsbibliotek kan få i uppdrag att skapa en liknande resurs för barnbiblioteken.

Biblioteken digitaliserades tidigt och har i de flesta fall en väl utvecklad verksamhet, både när det gäller egna resurser och när det gäller olika typer av service till besökarna. Men barnens behov har sällan prioriterats. Vi betonade att *Barnens bibliotek* måste bli ett nationellt ansvar och få en permanent placering och finansiering. *Bibblis*, en webbplats med e-böcker för barn, som utvecklats av biblioteken i Stockholm, Malmö och Katrineholm, måste kunna användas av barn i hela landet genom biblioteken.

Klargörande texter och definitioner har därefter skickats till sekretariatet. Under diskussionen kom också bristen på detaljerad och utvecklad *statistik* för barnbiblioteksverksamheten upp. Sekretariatet har därför fått ett material rörande statistik och taxonomier som jag sammanställt utifrån de projekt, som Regionbibliotek Stockholm arbetade med i början av 2000-talet.

En riksbarnbibliotekarie!

En strategi för den långsiktiga utvecklingen av barnbiblioteken är en absolut nödvändig del av det förslag till nationell biblioteksstrategi som ska läggas fram 2019 (ett utkast ska presenteras senare i vår). För att ge barnbiblioteken tyngd och visa samhällets tydliga markering av barnbibliotekens betydelse lyfter jag fram det krav som Svenska barnboks-institutet tidigare har formulerat: inrätta en tjänst som riksbarnbibliotekarie på KB! Uppgifterna kan inriktas på samverkan på nationell nivå, måluppfyllelse, resursfördelning, statistik, metodutveckling, utvärdering samt initiering och spridning av forskning i vid mening.

Strategi för ett mångspråkigt bibliotek

Text: Ingrid Atlestam

Folkbibliotekets samhällsuppdrag

Folkbibliotekets uppdrag är ytterst komplext och många försök görs att beskriva det. Olika funktioner lyfts fram beroende på vad som för tillfället är i fokus. Det kan vara biblioteket som mötesplats, lärcentrum, informationscentral, upplevelserum samt läs- och integrationsfrämjare och biblioteket som tillväxtfaktor. Det är delar av verksamheten, som man från bibliotekets sida uppfattar att brukare och uppdragsgivare har behov av och efterfrågar.

I det så kallade offentliga samtalet och i åtskilliga enkätundersökningar framkommer däremot en mer begränsad bild av biblioteket och då främst som skönlitteraturens bevarare, ett tyst, lugnt och nödvändigt kulturens vardagsrum. Det uppstår därför lätt en motsättning mellan bibliotekets professionella företrädares mer mångfasetterade syn och den allmänna opinion, som författare och kulturskribenter gärna ser sig företräda. Tyvärr saknas ofta de politiker och tjänstemän, som har makten över och ansvaret för vilken väg biblioteken går, i debatten. Därför är det avgörande för bibliotekens framtid att frågor kring bibliotekets samhällsuppdrag och sociala ansvar lyfts upp och kommer med på den politiska dagordningen. Folkbiblioteket har, såväl historiskt som enligt bibliotekslagen och UNESCO-manifesten, ett uppdrag att överbrygga informations- och kunskapsklyftor, vare sig de beror på sociala, geografiska, ekonomiska, språkliga eller andra faktorer. Detta är något annat och större än summan av alla enskilda brukares önskemål.

Biblioteket som folkrörelse

Efter förra sekelskiftet 1900 satsades stora resurser på utbildning och folkbildning. Det offentliga byggde nya skolor, bibliotek och museer. Det skapades en infrastruktur för kultur och kunskap som vi i stort sett levte med sedan dess som en självklar del av välfärdssamhället. Nu har mycket av detta monterats ner, privatiserats och marknadsanpassats på ett sätt som gör att klyftorna åter ökar i samhället. Denna utveckling gör bibliotekets ursprungliga uppdrag än viktigare och nödvändigare, men dessvärre ideologiskt och kulturpolitiskt ifrågasatt.

Biblioteksservice speciellt för dem som har annat modersmål än svenska fanns i liten omfattning redan tidigt 50-tal och fick sitt genombrott under det expansiva 1970-talet, först för dem som kom som arbetskraft och sedan för flyktingar. Då på 70-talet skulle biblioteken vara allaktivitetshus och samti-

UNESCOs Folkbiblioteksmanifest

Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden.

De kan bara förverkligas genom välinformerade medborgare med möjlighet att utöva sina demokratiska rättigheter och därigenom spela en aktiv roll i samhällslivet.

Medborgarnas egna deltagande i utvecklingen av demokratin är beroende av fullgod utbildning samt fri och oberoende tillgång till kunskap, tankar, kultur och information.

Folkbiblioteket som lokalt kulturcentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.

(Inledningen till UNESCOs Folkbiblioteksmanifest senaste version 1994)

digt jobba uppsökande på arbetsplatser, fängelser, sjukhus, vårdinrättningar och andra institutioner. Då var allt möjligt, inga ekonomiska begränsningar tycktes finnas och massor av bra verksamheter startades. Däribland det som då kallades invandrarverksamhet. Drivande i att få igång verksamheten och få upp den på dagordningen var den då nystartade föreningen BiS, Bibliotek i Samhälle med tidskriften *bis*. Böcker på många språk köptes in, speciella tjänster som invandrarbibliotekarier inrättades och såväl nationellt som nordiskt samarbete etablerades. Ett gott exempel på nordiskt samarbete var tillkomsten av de två handböckerna *KITAB, kulturell identitet tryggad av biblioteken* (1983).

Men så kom den ekonomiska krisen i slutet av 1970-talet och sedan har det mest handlat om att prioritera bort och redovisa siffror som mått på effektivitet. Man tvingades retirera till det som sågs som bibliotekets basverksamhet och det blev ganska enspråkigt. Många av dessa första invandrarbibliotekarier, som de ofta kallades, var verkliga eldsjälar och fortsatte såväl med det dagliga gnetet som att driva frågan om mångspråkig biblioteksverksamhet lokalt, regionalt och nationellt fram till sin pension. Några av de mest kända bland dessa

Det mångkulturella bibliotekets uppgifter

I ett mångkulturellt samhälle bör fokus ligga på följande huvuduppgifter, som relaterar till information, läs- och skrivkunighet, utbildning och kultur:

- » att öka medvetenheten om det positiva värdet av kulturell mångfald och att utveckla den kulturella dialogen
- » att uppmuntra språklig mångfald och respekt för modersmålet
- » att underlätta den harmoniska samexistensen mellan olika språk, inklusive inläring av språk från tidig ålder
- » att skydda det språkliga och kulturella arvet och stödja det språkliga uttrycket, samt främja skapande och spridning på alla relevanta språk
- » att stödja bevarandet av den muntliga traditionen och det immateriella kulturarvet
- » att stödja delaktighet och medverkan i samhällslivet av personer och grupper med skiftande kulturell bakgrund
- » att stimulera förmågan att förstå och behärska informations- och kommunikationsteknik i den digitala tidsåldern
- » att främja språklig mångfald i cyberrymden
- » att uppmuntra en allomfattande tillgång till cyberrymden
- » att stödja utbytet av kunskap och goda exempel gällande kulturell pluralism

(Ur UNESCOs mångkulturella biblioteksmanifest 2011)

pionjärer och eldsjälur var Olaf Berggren, Heli Henriksson Vasara och Miklós Gulyás, alla själva invandrade till Sverige.

Nu har den restriktiva politiken vad gäller asyl och anhöriginvandring blivit ännu tuffare, för att inte säga omänsklig, och istället ökar arbetskraftsinvandringen. Språken som talas i landet har blivit allt fler samtidigt som bibliotekens resurser minskat. I rapporten *Framgångsrikt, men förbisett – om bibliotekens betydelse för integration* av Peter Almerud (Svensk biblioteks-förening 2008) visas med all önskvärd tydlighet bibliotekens stora, men underskattade, roll för en ömsesidig integration. Rapporten är en genomgång av relevant svensk och viss nordisk forskning efter år 2000 och visar nödvändigheten av att frågan lyfts och blir del av en nationell bibliotekspolitik, som ger biblioteket ett tydligare uppdrag. Detta är nu äntligen på gång, dels genom den uppdaterade bibliotekslagen och dels genom det pågående arbetet med en nationell biblioteksstrategi.

Men i *Den femte statsmakten*, som ska utgöra del av underlaget för strategin, får inte det mångspråkiga biblioteket den allsidiga belysning som behövs för att ge stoff till strategin. Det lilla som skrivs berör i stort sett bara bibliotekets funktion

för den grupp som nu kallas ”nyanlända”. Samma sak gäller *Migration och språklig mångfald – bibliotekens roll i det flerspråkiga samhället* (KB 2017), som är en mycket bra genomgång av vad biblioteken gör och skulle kunna göra för nyanlända. Men det mångspråkiga biblioteket vänder sig till alla som har ett annat modermål eller annat läs- eller skrivspråk än svenska, oberoende av hur länge eller hur många generationer de bott i landet och varför de kommit hit. Därför detta inlägg som förhoppningsvis kan bredda synen på vad bibliotekets uppdrag är och bör vara i ett mångspråkigt samhälle.

Individuell valfrihet

Integration, tillväxt, mötesplats och alla dessa för tillfället gällande honnörsord används biblioteksinternt och uppåt i organisationen, när man vill ha pengar och i texter som denna. Men vem skulle gå till ett bibliotek som marknadsför sig som en tillväxt- och integrationsbefrämjande mötesplats? Att det fungerar som en sådan är en bieffekt av det egentliga uppdraget, ”att ge fri och jämlik tillgång till kunskap och information”.

Undersökningar i såväl USA som Sverige, Storbritannien och Danmark bekräftar antagandet att biblioteken betyder oerhört mycket speciellt för minoriteter och grupper som av någon anledning ses som svaga och utanför i majoritetssamhället. Biblioteket är för många helt enkelt det självklara och ofta enda tänkbara valet både som plats att vara på och som informations- och inspirationskälla. Men inte heller detta är vad besökaren har i bakhuvudet då den använder bibliotekets service. Ingen människa är i sig en representant för en social, kulturell eller etnisk grupp, utan alla är unika. Till biblioteket kommer besökaren som individ och ska då givetvis ses som sådan, inte som tillhörig någon grupp eller kategori. Bibliotekets uppdrag, att vara till för alla och att överbrygga klyftor, gäller var och en, kunskap och information kan bara finnas hos en person inte en grupp. Bibliotekets uppdrag är helt enkelt att ge alla möjlighet att bevara och utveckla, och utvecklas på, så många språk som möjligt. Mångspråkighet är en rikedom för såväl individen som samhället.

Bibliotek är en oslagbar genial kostnadseffektiv kollektiv lösning på individuella behov till gagn för helheten.

Interkulturell mötesplats

I biblioteksvardagen har den majoritet av medborgarna, som är biblioteksanvändare, var och en sin bild av vad ett folkbibliotek är och ska vara. Det är till biblioteket man går för att få hjälp med läxor, läsa sitt hemlands tidningar, få hjälp att fylla i blanketter, låna böcker om det mesta på det språk man helst läser, släktforska, träffa kompisar, spela schack, bara sitta och vara, delta i kulturevenemang, lära sig använda dator, få hälsoråd, kolla tidskriftsfloran, lära sig svenska eller något annat språk, se utställningar, ja uppräknningen kan bli oändlig. Sammantaget innebär detta att biblioteket är vad man brukar kalla en ”lågintensiv mötesplats” (Audunson 2005), ett ställe där var och en är välkommen och kan använda resurserna utifrån sina behov tillsammans med andra men utan något

krav på interaktion. Forskning visar att den formen av mötesplats är mer integrationsbefrämjande än en högintensiv, som till exempel en föreningslokal eller annat ställe där man förutsetts ha ett gemensamt intresse.

Idag har såväl religionen som de stora ideologierna förlorat mycket av sin makt som orienteringssystem i Sverige. Det vill säga det som ger livet en gemensam mening för de flesta och på det sättet håller samman samhället. Man söker nu något annat, inte längre ett svar utan många och biblioteket är mångfaldens arena. Att denna plats verkligen är tillgänglig och välkomnande för alla kan vara livsavgörande i en tid då det samtidigt finns en tendens att söka enkla lösningar för att slippa nyanser och kompromisser i en alltmer komplicerad värld.

Denna kunskapens och upplevelsens mötesplats är en av de viktigaste institutionerna för att hålla samman en ”mångkulturell” verklighet. Biblioteket ger möjligheter till utveckling av en mer interkulturell struktur, vilket är en nödvändighet för att kunna tillvarata den rikedom som mångfalden innebär för såväl individ som samhälle. Det gäller att se ”kulturer” inte som isolerade korallrev, som växer och rotar sig på samma plats och där den nu levande generationen förutsätter de tidigare, utan som magnetfält, som ständigt förändras och påverkar varandra. Det innebär att kultur ses mer som kommunikation och framtid än som tradition och historia.

Korallperspektivet och magnetfältsperspektivet är två olika sätt att analysera samma verklighet. I vissa sammanhang är den ena teorin att föredra framför den andra, och då är magnetfältsynsättet det man måste tillämpa för att kunna förstå och hantera ett ”mångkulturellt” samhälle. Det är väldigt få länder, om ens något, som bebos av ”ett folk” och med den moderna tekniken är ett gemensamt territorium ännu mindre nödvändigt för att hålla samman en delkultur i den numera alltmer gemensamma, kosmopolitiska, världskulturen. Vi är alla del av många olika ”kulturer”. En 25-årig lesbisk bibliotekarie bosatt i Sverige med en finsk mor och en indisk far från Uganda, vegan, socialist och buddist och med den gamla indianska vävnadstraditionen som sitt största fritidsintresse går inte att förstå utifrån korallperspektivet, går inte att kategorisera entydigt.

Debatten om mångkultur, identitetspolitik och integration är aktuellare än någonsin och tonläget är ofta allt annat än trevligt. Höga politiker går ut och säger att mångkulturalismen är ett stort misslyckande och högerpopulismen breder ut sig på ett skrämmande sätt. Men att vi nu alla lever i mångkulturella samhällen, vad man nu än menar med det, är ett faktum och då gäller det att se rikedomen och möjligheterna i detta istället för att bara fokusera på det man ser som problem.

Mångkultur är ett svårt och mycket diskutabelt begrepp, däremot är det ett faktum att vi talar olika språk. Därför är begreppet det mångspråkiga biblioteket en självklarhet. Bibliotek handlar om språk och är mycket mer än en kulturinstitution.

Det viktigaste är att maximera möjligheterna att kommu-

”Det gäller att se ’kulturer’ inte som isolerade korallrev, som växer och rotar sig på samma plats och där den nu levande generationen förutsätter de tidigare, utan som magnetfält, som ständigt förändras och påverkar varandra. Det innebär att kultur ses mer som kommunikation och framtid än som tradition och historia.”

nicera över alla ”kulturgränser”, att skapa ett så stort gemensamt kulturellt och socialt gränssnitt som möjligt, att arbeta för största möjliga interkulturalism. Självklart är biblioteket en nödvändig del av ett sådant gemensamt gränssnitt samtidigt som det ger var och en möjlighet att odla sin egen korall. Folkbiblioteket framstår som den rationella självklara lösningen, när det gäller att tillfredsställa till synes motsatta intressen och behov och att samtidigt, i samverkan med andra organisationer, skapa en gemensam mångfald. Biblioteket kan vara en arena för många röster som tillsammans formar nya lokala identiteter och historia.

Det lokalglobala biblioteket

Flerspråkighet är en rikedom för såväl individen som samhället, förutsatt att möjlighet finns att befästa och vidareutveckla både svenskan och andra modersmål och studiespråk. I åtskilliga kommuner och stadsdelar är det många som har behov som handlar om språk. Det vill säga att lära sig svenska och knäcka alla koder, såväl kulturella som byråkratiska, i det svenska samhället och att hålla kontakt med modersmålet och den kultur det är knutet till. Detta är något som måste få kosta för biblioteken. Det är betydligt dyrare att hålla med mediebestånd, böcker, tidningar, tidskrifter med mera, på tjugo språk istället för ett.

Retorik om vikten av det mångspråkiga biblioteket för att ge möjlighet såväl att bevara och vidareutveckla ursprungsspråken, som för att hitta vägar in i det svenska samhället, saknas inte. Men få kommuner köper lexikon och språkkurser i tillräcklig omfattning och bygger systematiskt upp omfattande mediabestånd på till exempel arabiska, persiska, kinesiska och ryska på bekostnad av utlåningsbefrämjande inköp som deckare och annan förströelse. Ännu färre har politiskt beslutade resurstillskott just för den mångspråkiga verksamheten. Dock är det varje kommuns eget ansvar att införskaffa medier som motsvarar invånarnas behov på de språk som talas i kommunen. Internationella bibliotekets och den regionala

nivåns roll är att stå för viss komplettering och kompetens. Hur illa det funkar nu framgår med all önskvärd tydlighet i utredningen *Språk, makt och hållbar biblioteksutveckling* (Länsbiblioteket i Södermanland 2016). Detta måste den nationella biblioteksstrategin styra upp.

Mer öppet, inte meröppet

De med annan språklig bakgrund än svenska är ”överrepresenterade” bland biblioteksbesökarna och använder fler av bibliotekets funktioner och tjänster än de sedan generationer svenskspråkiga. Det är en självklarhet eftersom man som ny i landet har fler informations- och kunskapsklyftor att överbrygga, därav bibliotekslagens prioritering som det gäller för kommunerna att leva upp till.

En viktig uppgift är att skapa insikt om att Sverige förändrats, att medvetandegöra bibliotekspersonalen och beslutsfattarna om att biblioteket är en del av en ny verklighet, att det inte längre handlar om att någon eldsjäl ska bedriva någon slag ”invandrarverksamhet” vid sidan om den ordinarie, utan att biblioteket är och ska utvecklas som en dynamisk kosmopolitisk mötesplats i tid och rum mitt i samhället.

I det lokala biblioteket handlar det om, vad som internationellt kallas ”Community librarianship”, att anpassa verksamheten till dem som bor eller arbetar i närområdet. Detta förutsätter en ständigt pågående omvärldsanalys och en djup förankring i lokalsamhället med en kontinuerlig dialog och samverkan med såväl brukare och beslutsfattare, som andra aktörer i området. Biblioteket ska vara en självklar del av ett lokalt utvecklingsarbete i termer av integration, bättre hälsa, utbildning, rikare fritid och arbetsmöjligheter. Detta är bara möjligt om biblioteket har personal som är väl känd och åtnjuter stort förtroende i lokalsamhället och på så sätt står för kontinuitet och tillit. Tyvärr omöjliggörs detta av den personalpolitik och den organisation som en del stora bibliotekssystem nu infört. När personalen flyttas runt och tjänstgör på många olika bibliotek skapas inte den förankring, de nätverk och det personliga engagemang som är en förutsättning för att utveckla biblioteket till en trygg, nödvändig och väl utnyttjad institution ”mitt i byn”.

Många och alla

Idag finns en stark trend att utveckla biblioteken till en mer allmän kulturarena, åter byggs det kulturhus och man vill öppna för alla slag av verksamheter för att få så många som möjligt att komma till ”biblioteket”. En mer eller mindre omfattande biblioteksverksamhet blir del av en större mix, vilket givetvis är fantastiskt bra. Men ”många” kan hamna i konflikt med ”alla”. De personer och grupper vars biblioteksutnyttjande kräver resurser utöver vad som ”de många” kan tänkas efterfråga blir det jämförelsevis dyrare att anpassa biblioteksservicen för. I bibliotekslagens paragraf 5 fastslås att:

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska.

Här finns hur mycket som helst att göra, men vad är rimligt, vad får det kosta? Dessa frågor måste varje bibliotek ställa sig och göra en omvärldsanalys, kolla vilka behov som kan tänkas finnas och göra en resursavvägning, som man kan stå för i relation till manifestet och lagen. Om man som politiker bedömer verksamheten efter trubbiga mått som utlånings- och besöksiffror missar man att utvärdera hur biblioteket klarar sitt samhällsuppdrag. Risken är då att en biblioteksverksamhet som redovisar bra siffror och är uppskattad av de flesta omedvetet faktiskt är olaglig och står för en institutionell diskriminering. Som ett exempel på detta kan man se vad som framkommer i rapporten *Biblioteken och de nationella minoriteterna – hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar* framtagen av Joacim Hansson med flera vid Linnéuniversitetet för Svensk biblioteksforening 2011. I rapporten konstateras att bibliotekens intresse för frågan är i stort sett noll och att detta till del kan bero på att biblioteken ”ekonomiskt uppmuntras till ett marknadstänkande som instrumentellt utgår från efterfrågesituationen”. Detta konstaterande gäller tyvärr nu, med tillämpande av NPM (New Public Management), ofta biblioteksverksamheten i stort inklusive det mångspråkiga.

Bibliotekets unika uppdrag – medierna

Numera hör man ofta, nästan som en slogan, att ”bibliotek är inte bara böcker”. Det är ett mycket olyckligt uttryck, som underförstått signalerar, att detta med böcker är något lite gammaldags, som är på väg ut och att biblioteket nu minsann är mycket häftigare, med mycket modernare grejer. Något bättre hade det varit om det åtminstone hade formulerats som att ”bibliotek är mycket mer än böcker”. Det är böcker, tidningar, tidskrifter etc som besökarna förväntar sig att biblioteket sysslar med och det är förmedling, tillgängliggörande och ”marknadsföring” av det skrivna ordet som är bibliotekets unika uppdrag. Allt annat som biblioteken gör, såsom kulturarrangemang, kurser, möten, utställningar o.s.v. kan lika gärna göras av någon annan aktör. Detta gäller även verksamheter som språkcafé, läxläsning, studiestöd och andra integrationsfrämjande aktiviteter som fler och fler bibliotek börjar med. Ofta startar biblioteken verksamheter, som man uppfattar att det finns ett starkt behov av, därför att ingen annan gör det och för att biblioteket har lämpliga lokaler och kunnig personal, som är lyhörd för mer eller mindre uttalade önskemål. Allt detta är fantastiskt bra och bibliotek är verkligen den rätta platsen för det mesta. Många bibliotek genomför en stor del av denna verksamhet i samarbete med andra aktörer, ofta volontärer, vänföreningar eller studieförbund. Risken är ändå att det unika uppdraget, det som ingen annan kan göra, medieförsörjningen, försummas.

Att arbeta med medier, att köpa in, tillgängliggöra och låna ut böcker tidskrifter, tidningar med mera, på andra språk än

svenska, är arbetskrävande. Det uppfattas av många som svårt, och ger dålig utdelning i lånestatistiken. Ett enda lexikon kostar som tio cd med populärmusik och medan lexikonet ger max ett utån kan cd skivorna stå för minst 30 under samma period. Om då bibliotekets resurstilldelning görs efter antalet utlån som nu i vissa kommuner är fallet, så blir detta ett bibliotekens moment 22.

Den utveckling och uppgradering av mångspråkig biblioteksverksamhet som nu äntligen kan anas på många håll i landet har en tendens att handla om allt annat än medieinköp. Man väljer det som ger omedelbar uppmärksamhet och framgång, det mer spektakulära, istället för det långsiktiga gnetet med att bygga upp relevanta mediebestånd på ett rimligt antal språk. ”Köpa på efterfrågan” har länge varit ett populärt slagord, men om man nu inte frågar, utan bara kollar hyllan, inga nya finska böcker denna vecka heller? De flesta biblioteksbesökarna tar ingen kontakt med personalen utan hittar eller hittar inte vad de söker. Ju större bibliotek, ju mindre ber man om råd och hjälp. Det är hyllan som är sanningens minut mer än mötet med personalen. Biblioteket är i första hand, speciellt för den som har svårt att göra sig förstådd, vad som finns i det reella biblioteket, inte vad bibliotekarien kan hitta i katalogen för senare leverans. Böcker och andra medier på mitt språk, om mitt land är ett sätt för biblioteket och lokalsamhället att tala om att de sett att jag är här och att de räknar med mig, jag är bekräftad. Jag behöver inte säga ursäkta, varje gång jag tilltalar någon utan blir del av en dialog.

Att skapa det verkligt mångspråkiga biblioteket, där så många som möjligt hittar digitala källor, böcker och tidskrifter på sitt modersmål i det lokala biblioteket är ett kommunalt ansvar, men kompetensen och resurserna för detta finns oftast inte i kommunerna. I de större kommunerna har man inte prioriterat på det sätt man borde ha gjort för att biblioteken ska leva upp till alla vackra ord om integration och lika tillgång och möjligheter, som finns i policydokument och i mindre kommuner är det inte realistiskt att klara detta.

Därför är det hög tid att få till en nationell biblioteksstrategi som skapar en struktur som säkerställer att resurser och kompetens finns att tillgå nationellt och regionalt. Därför måste Internationella biblioteket få ett utökat uppdrag, större mandat och resurser, istället för den slakt som föreslagits. Dessutom bör Världslitteraturhuset, som öppnas i Göteborg i höst, få ett liknande uppdrag. Region- och länsbibliotek ska, om de överhuvudtaget ska ha något existensberättigande, återfå sitt medieuppdrag och skaffa sig kompetens att kunna sköta det rent konkret, inte bara sprida vackra ord. Även de redan existerande specialbiblioteken för olika grupper och språk kan bli viktiga i detta sammanhang och bli del av strategin. I Stockholm finns exempelvis Kurdiska biblioteket, Finlandsinstituttets bibliotek och Judiska biblioteket. I Åjtte i Jokkmokk finns Samernas bibliotek. Dessutom är det hög tid att det nordiska samarbete som en gång fanns med till exempel KITAB-handböckerna, återupptas och fördjupas och omfattar medieinköp från hela världen. Ett stort, näst intill oöverstigligt problem

med inköp av medier på många av de språk som är relevanta är upphandlingsförfarandet. De upphandlade leverantörerna klarar inte uppdraget vilket framgår till exempel av kapitel 14 i *Den femte statsmakten*. Det måste bli möjligt att handla direkt på nätet från förlag och bokhandlare över hela världen. Nuvarande regler fördyrar, försvårar och omöjliggör inköp på alla de språk som nu talas i landet.

Det gäller inte att bara skaffa läsning på alla relevanta språk, utan att medvetet bygga bestånd som motsvarar behov i olika skeden av livet, för barn, nyanlända, studerande, äldre, funktionshindrade m.fl. Det handlar om facklitteratur, tidningar, tidskrifter, e-medier inom olika områden och på olika nivåer och skönlitteratur. För att klara detta krävs tid, kompetens, ansvarsfördelning och pengar.

Betydligt lättare är det att köpa in alla de medier som är viktiga för vägen in i det svenska samhället, det vill säga språkkurser, lexikon, LL-böcker, läromedel för grundskola och gymnasium, tidningar på lättläst svenska etc, ändå visar det sig att många bibliotek har stora brister även vad gäller dessa inköp.

Varför välkomnar inte biblioteken alla nyinflyttade med till exempel ett lexikon, på samma sätt som man delar ut *Barnens första bok* till nyfödda och sedan ofta fortsätter med sexårsbok etc? Det borde vara en självklarhet!

Cyberrymden

Grundförutsättningen för att biblioteket ska lyckas med sitt kompensatoriska brobyggande uppdrag är allas tillgång till den språkliga förmågan, att kommunicera, att utbyta tankar, förmedla information och kunskap, att diskutera och fatta beslut. Enligt undersökningar är det drygt tjugofem procent av landets befolkning som på grund av olika språksvårigheter inte kan ta till sig en text på normalprosa. Allt måste göras för att stötta denna grupp, eftersom förmågan att läsa och skriva är avgörande för en individs möjligheter i ett, genom IT-utvecklingen, alltmer textbaserat samhälle. Häri ligger en stor utmaning för biblioteken.

Biblioteken har varit snabba att ta till sig den nya tekniken, digitala kataloger och informationskällor, webbsidor, bloggar, Twitter, Facebook etc. Visst är biblioteken där och det är bra, men var är brukarna? IT-tekniken har skapat en ny klyfta, den mellan dem som hittar rätt i informationssamhället och de som surfar vilse eller inte ens är med på banan. Satsas det inte på att få alla med på kunskapens digitala vägar, så är risken att biblioteket istället bidrar till ökande klyftor, som till sist inga bredband i världen kan överbrygga. En och en halv miljon av landets invånare bedöms stå utanför IT-samhället och många av dem har kommit till Sverige som vuxna.

Samtidigt förväntas alla fixa mer och mer på nätet, det blir både billigare och enklare för myndigheter och handel. Dessutom ger nätet enorma möjligheter för den som vill hålla kontakt med släkt och vänner, som ofta är spridda över hela världen, få nyheter och kommunicera med ett tidigare hemlands språk och kultur. För den som varken har kunskapen eller tillgången vad gäller datorer finns biblioteket. Detta får

inte nu längre ses som något vid sidan om det ”riktiga” biblioteksarbetet, utan som en väsentlig del av det enligt bibliotekslagen.

Nätet ger fantastiska nästan obegränsade möjligheter då det gäller mångspråkig biblioteksverksamhet. Därför är det av största vikt att varje bibliotek har gott om välutrustade datorer och kompetent personal som verkligen har tid att guida och handleda. TV, radio, tidningar, nyhetssajter, uppslagsverk, lexikon, språkkurser, samhällsinformation och massor av annat från större delen av världen finns där ute i cyberrymden

”Mångspråkig biblioteksverksamhet har nu en drygt sextioårig historia, men framförallt har den en fantastisk framtid. Samarbete, medieinköp, kompetensutveckling och mycket annat är betydligt enklare nu i den digitala tidsåldern.”

på all världens språk, inklusive på lätt svenska. Många hittar själva och hjälper varandra, men givetvis måste bibliotekspersonalen också vara bevandrad i denna digitala oändlighet och kunna hitta åtminstone till de närmaste planeterna. En första introduktion till allt detta bör finnas med i de enkla datakurser som det är en självklarhet att biblioteket erbjuder.

... och den ljusnande framtid!

Mångspråkig biblioteksverksamhet har nu en drygt sextioårig historia, men framförallt har den en fantastisk framtid. Samarbete, medieinköp, kompetensutveckling och mycket annat är betydligt enklare nu i den digitala tidsåldern. Samtidigt växer utmaningarna då allt fler människor av olika anledningar byter land och behöver bli flerspråkiga. På många bibliotek runt om i landet görs fantastiska insatser, nya metoder och kompetenser utvecklas, vyer vidgas och verksamheter växer fram. Många exempel, som Fisksätra, Hallunda, Rosengård, Hjällbo och Biskopsgården, finns i boken *Det mångspråkiga biblioteket – en nödvändig utopi* (BTJ 2012) liksom i många uppsatser skrivna vid de olika biblioteksutbildningarna och i skrifter utgivna av läns/regionbiblioteken och Internationella biblioteket.

Dessvärre finns det nu också starka krafter som åter vill göra biblioteken enspråkiga och föredrar enfald framför mångfald.

- » Därför behöver biblioteken sina eldsjälur, såväl professionella som volontärer, både i biblioteks vardagen och i politiken.
- » Därför behövs en strategi som gör alla vackra ord om bibliotekets betydelse till verklighet, som fastställer en

ansvarsfördelning som gör detta möjligt och som genererar kompetens och resurser i hela biblioteks nätverket.

- » Det krävs en strategi som prioriterar bibliotekets unika uppdrag att ge ”fri och oberoende tillgång till kunskap, tankar, kultur och information” och som garanterar bibliotekets självständighet och professionella kompetens.

Vilket innebär att bibliotek inte ska syssla med myndighetsutövning, alltså till exempel inte vara medborgarkontor som hanterar olika bidragsansökningar. Det är inte heller bibliotekets uppdrag eller kompetens att låna ut verktyg, paraplyer eller gångstavar eller ordna stickkaféer, klädbytdagar och dylikt. Däremot ska biblioteket gärna vara del av ett kulturhus fyllt av olika verksamheter. En strategi ska inte bara tala om vad biblioteket ska erbjuda utan kanske också sätta gränser för uppdraget?

Litteratur

- Audunson, Ragnar (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context. *Journal of documentation*, vol. 61, no 3, s. 429-441.
- Barnens första bok* (1989). Stockholm: En bok för alla.
- Biblioteken och de nationella minoriteterna: hur svenska folkbibliotek arbetar för romer, judar, tornedalingar, samer och sverigefinnar* (2010). Stockholm: Svensk biblioteks fören ing. Tillgänglig via www.biblioteksforeningen.se.
- Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering* (2017). Stockholm: KB, Nationell biblioteksstrategi. Tillgänglig via Libris och KB:s webbplats.
- Framgångsrikt, men förbiset: om bibliotekets betydelse för integration* (2008). Stockholm: Svensk biblioteks fören ing. Tillgänglig via www.biblioteksforeningen.se.
- KITAB: kulturell identitet tryggad av biblioteken* (1993). Oslo: Statens bibliotektilsyn.
- Lagerkvist, Victoria (2016). *Språk, makt och hållbar biblioteksutveckling*. Eskilstuna: Länsbibliotek Sörmland. Tillgänglig via Länsbibliotek Sörmlands webbplats.
- Migration och språklig mångfald: bibliotekens roll i det mångspråkiga samhället* (2017). Stockholm: KB, Nationell biblioteksstrategi. Tillgänglig via Libris och KB:s webbplats.
- Det mångspråkiga biblioteket: en nödvändig utopi* (2012). Lund: Btj.
- UNESCOs folkbiblioteksmanifest* (1994). Tillgänglig via www.unesco.se och www.biblioteksforeningen.se.
- UNESCOs mångkulturella biblioteksmanifest* (2011). Tillgänglig via www.biblioteksforeningen.se.

Illustration: Hilary Alyson (CC BY).

Ny upplaga av global Palestina-bokcirkel!

One Book, Many Communities – *Code Name: Butterfly* av Ahlam Bsharat

För fjärde året i rad arrangerar Librarians and Archivists with Palestine (LAP) bokcirkeln One Book, Many Communities, i vilken man sammanför bokläsare från olika delar av världen i en globalt läsmöte med fokus på palestinsk litteratur, kultur och historia. Vem som helst kan ordna en bokträff och här kommer LAP:s inbjudan. Träffarna ska (helst) äga rum under april eller maj månad, så det är fortfarande möjligt att dra ihop en träff för den som blir sugen.

Librarians and Archivists with Palestine bjuder in till vår årliga internationella läskampanj, One Book, Many Communities, som kommer att genomföras under april och maj 2018. Årets bok är *Code Name: Butterfly* av Ahlam Bsharat.

Boken är en utvecklingsroman som utspelar sig i en palestinsk by och porträtterar livet under ockupation ur en 14-årig flickas perspektiv. Butterfly och hennes vänner brottas med vanliga tonårsproblem som kärlek och svartsjuka, men också med en rädsla och en kamp som de flesta vuxna aldrig behöver uppleva. Boken kom ursprungligen ut på arabiska 2009, sedan i engelsk översättning (Nancy Roberts) 2016, på Neem Tree Press. 2017 nominerades *Code Name: Butterfly* till Middle East Monitor Palestine Books Awards.

Information om författaren från Palestine Book Awards: Ahlam Bsharat växte upp i Tammun, Palestina, och bor numera i Ramallah. Efter en mastersexamen i arabiska arbetade hon som lärare under flera år. Förutom att hon är en prisbelönt författare som skriver lyrik, romaner, noveller, bilderböcker och manus för TV och radio arbetar hon också på kulturministeriet i Ramallah. Hennes författarkarriär har också tagit henne till Belgien och Frankrike, där hon varit "artist in residence".

Projektet One Book, Many Communities är inspirerat av "one book, one town"-idén, där människor i närsamhället

samlas för att läsa och diskutera en gemensam bok. Librarians and Archivists with Palestine välkomnar läsare, bibliotekarier och andra att anordna träffar för att diskutera Ahlam Bsharats *Code Name: Butterfly*. Kampanjen syftar till att introducera läsare till palestinsk litteratur och dess bredd, samt att sprida kunskap och förståelse för palestinsk historia och kampen för självständighet.

Delta i projektet tillsammans med oss! Om du är sugen på att arrangera en bokcirkelträff där du bor, hör av dig till oss på librarians2palestine@gmail.com för mer information. Bokcirkelträffar kan hållas på bibliotek, universitet och skolor, lokala mötesplatser, i ditt vardagsrum, eller i en bokhandel. Genom att planera din bokcirkelträff till ett datum under april eller maj i år kommer din träff kopplas samman med andra läsare runt om i världen som kommer att läsa och diskutera boken samtidigt. Använd fantasin, och hör av dig till oss och meddela dina planer!

Tack!

*Styrgruppen för Librarians and Archivists with Palestine
Översättning till svenska: Martin Persson*

Att få tag på boken *Code Name: Butterfly* i Sverige

Lämna inköpsförslag på boken till ditt lokala bibliotek! Den finns även tillgänglig att köpa i bokhandeln, eller som e-bok.

Planerade arrangemang i Sverige

Vid *bis* pressläggning var det fortfarande osäkert om det fanns något svenskt arrangemang planerat.

Bor du i Stockholmområdet, kontakta gärna Elisabet Risberg (elisabet.risberg@gmail.com) om du är intresserad av en bokcirkelträff.

Tidigare One book, Many Communities-kampanjer

2015: *Morgon i Jenin* (Susan Abulhawa)

2016: *Sharon och min svärmor* (Suad Amiry)

2017: *Returning to Haifa* (Ghassan Kanafani)

Hej
socialistiska
systerorganisation!

SOCIALISTISKA LÄKARE
EN ANNAN VÄRD ÄR MÖJLIG

Socialistiska läkare

BiS är inte ensam i sin roll som vänsterorienterad yrkesförening, flera liknande grupper finns inom andra professioner. bis genomför under 2018 en enkät där vi intervjuar andra socialistiska yrkesorganisationer om vilka frågor de arbetar med och hur de ser på sin organisering. Först ut är Socialistiska läkare, som svarade genom föreningens ordförande, Sten Axelson Fisk.

Hur länge har ni funnits och hur bildades ni?

Vår förening har funnits sedan 2010. Det var ett gäng nyexaminerade läkare och läkarstudenter som mot slutet av sin utbildning upplevde behov av att organisera en motkraft till den privatiserings- och nedskärningsväg som då sköljde över vården. Föreningen har funnits i två tidigare upplagor. En på 1930-talet med Gunnar Inghe som förgrundsgestalt. Då samarbetade socialistiska läkare bland annat med Elise Ottesen Jensen och RFSU. Sedan fanns föreningen på 1970- och 1980-talen, på slutet organiserade kring tidningen *Motpol*.

Vilka är era viktigaste frågor och hur ser er organisering och aktivism ut?

Våra viktigaste frågor handlar om jämlik hälsa och jämlik sjukvård, utifrån klass, kön, etnicitet, sexualitet, könstillhörighet och funktionalitet. De frågor vi konkret har arbetat mest med är politisk organisering mot nedskärningar och privatiseringar, där vi varit drivande i flera landsomfattande demonstrationer (Rädda Vården, Folkkampanjen mot vinst i välfärd, En Annan Vård Är Möjlig etc.). Vi har också gett ut två nummer av en egen tidning, *Sambällskroppen*, ordnat föreläsningar och haft internationella engagemang.

Hur ser ni på er organisering i relation till exempelvis fackförbund, politiska partier, eller andra utomparlamentariska nätverk? Vad är fördelarna med att organisera er i den form ni gör?

Vi är partipolitiskt obundna men samarbetar gärna med politiska partier. Vi har ordnat demonstrationer tillsammans med flera olika partier, såväl inom riksdagen som till vänster om riksdagen. Vi har också samarbetat med andra utomparlamentariska nätverk. Läkarförbundet är vår fackförening och de har traditionellt inte varit ett vänsterinriktat fackförbund. Det är först på senare år som medlemmar ur vår förening också engagerat sig för sjukvårdsfrågor från en facklig plattform.

Läs mer om
Socialistiska läkare på
socialistiskaläkare.se.

ponton fyller tjugo!

I ÅR FYLLER kulturtidskriften *ponton* tjugo. Sedan 1998 har vi publicerat dikter, teckningar, noveller, foton, kortprosa, serier och dramatik vars upphovspersoner är mellan 14 och 21 år gamla. Den Stockholmsbaserade redaktionen består av ett femtontal ungdomar och två vuxna redaktörer. Alla som vill och är i rätt ålder kan söka till redaktionen eller skicka in bidrag till tidningen.

Vad önskar vi oss i födelsedagspresent? Tja, samma som vanligt: texter, bilder och prenumeranter. Den finaste gåvan hittills kommer från Lilja Hejdenberg, som under flera år varit medlem av *pontons* redaktion. Ni kan läsa hennes text på nästa uppslag. Av alla dess underbart insisterande rader fastnar jag särskilt för den här: "Våga skriv, våga tala, våga tystna och lyssna." Tre korta uppmaningar som ritar upp *pontons* triangulära hjärta: skrivandet, samtalet och läsandet.

Våga skriva! *ponton* vill vara en plats både för de som hittat en röst och för de som ännu söker en. En plats för att få treva, leka, pröva sig fram. För texter som inte vet om de är en dikt eller ett manifest eller en dagbok och som inte behöver bestämma sig för vad de är.

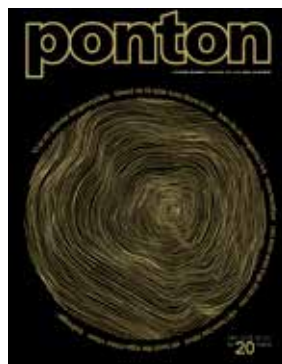
Men att uttrycka sig själv är bara en del av att vara en skapande människa. Lika viktigt – eller viktigare – är det att kunna ta emot intryck. Lära sig något om andras världar och alla olika konstnärliga språk som finns för att förmedla

vad de rymmer. Om det som skiljer människor åt och det som förenar dem. Våga tystna och lyssna!

När skrivandet och läsandet möter varandra uppstår i bästa fall samtal. Jag tänker på något som händer nästan varje textmöte. Redaktionen sitter samlad runt ett långbord för att diskutera varenda text och bild som skickats in till numret. "Det här dikten förstår jag inte alls," säger någon frustrerat, och nästa person instämmer, och ännu fler håller med, tills vi nästan gått varvet runt.

Då plötsligt säger någon emot: "Det här är den dikt jag tyckte bäst om av allt som skickats in. Nu ska jag berätta vad jag tror att den handlar om." Och hen kommer med sin tolkning, som får dikten att öppna sig för oss andra – eller är det vi som öppnar oss för dikten? Alla ändrar sig. Klart den ska vara med! Och låt oss göra en liten intervju med författaren, så att hen själv får berätta om sin text.

Och jag minns något annat som hänt många gånger under mina år med *ponton*. Vi har en öppen scen, förmodligen på ett bibliotek. Poet efter poet kliver fram till mikrofonen. Och så, mitt under pågående uppläsning, tar någon i publiken fram ett block ur sin väska och börjar skriva frenetiskt. Reser sig, inväntar sin tur, harklar sig. "Det här är en dikt. Jag skrev den just nu." *ponton* vill vara just en sådan gemenskap, där unga människor får inspirera varandra till skapande.

Martina Lowden

En utmärkt betongavsats i ett stormande hav av bokstäver.

En flytkropp (och i nödsituationer en veritabel livboj) att förtöja små barkbåtar av idéer, världar och språkliga experiment vid. En pir att förankra sitt skrivande väsen hos — intill andra skvalpande skrivande väsen. En plats att växeldoppas, rymmas och glänsa i.

g
a
l
s ä
n

Ty språket är inte en plats att glänsa på, språket är en plats vi glänser i, med språket *är* vi platsen, vi är vistelsen. Vi behöver inte ta oss dit, vi är redan där. Vi skimrar, tillsammans. Och vi överträffar världens triviala entiteter, om och om igen. I ett större tidsligt förbund, genom alla radband som någonsin producerats och någonsin kommer att produceras. Där, mitt i, finns vi just nu.

∴

Och vi pågår, processar, ömsar skinn och skriver. Ibland är vi tysta, ibland äter vi mat, ibland går vi ut och dansar, ibland måste vi städa, ibland måste vi skriva för andra ändamål, ibland måste vi förälska oss, ibland måste vi ingenting, ibland skiner solen, ibland regnar det. Vi går ut, vi går hemifrån, vi går in igen, vi återvänder — sådant håller vi på, som sådana lever vi.

∴

Och så stundtals. En annat sorts ibland. Då måste bara en sak. Periodiskt, systematiskt eller vildvuxet, oergonomiskt och spontant.

Skrivandet.

∴

Ibland måste vi få berätta om det vi har upplevt. Eller vill uppleva. Ibland måste vi bara *skriva fram* (framskriva, fortskrida) — innan vi vet att vi ömsat något genomverkligt.

Vad som inneburits och utomburats oss. Insikter som fått ta tid, som vill dröja kvar och genljudas, fortsättas. Delar av jaget som alltid ömt sprakar.

∴

Det finns många litterära tidskrifter och sammanhang. Men det finns bara en Ponton. En språkets plattform i föränderlighet, en liten ordens evighet att förankras i.

Vad kan vara mer historiskt än en tidning som rör sig exakt som nuets texter. Som rör sig med framtidens text. Ni, unga. Vi, av och för unga. Vävandes *n i v* — läses åt båda håll, som en spegel.

Det är stort.

∴

Så håll era pennor och/eller tangenter hårt, och varsamt. Inte antingen eller utan både och. Var som du är, med texterna, med din text, med andras. Var öppen. Väv in mer. Behandla texten som ett mildt vatten, rör i ditt glas. Dyk, bryt spegeln, låt det storma, vänd uppåt och andas igen. Kanske behöver du uppfinna dina alldeles egna blåshål. Mer referenser, mer läsning, mer experiment. Prova. Att leva. Med språket. Testa. Vad kan gå fel. Det enda som kan hända är att du får börja om. Det enda som kan hända är att du kommer tro att allt är förlorat.

∴

Låt det inte spillas. Radera aldrig ett missnöjesdokument. Gör upp med din inre missnöjesmaffia istället. Våga vara människa. Våga skriv, våga tala, våga tystna och lyssna. Se till att du är där du behöver vara. Och när du inte kan det — lita på språket som din sanna oas, din verkliga tillflyktsort. Allting gör inte alltid ont, känslor kommer och går, de byts ut, erfarenheter tillkommer, ordförrådet och blicken på världen blir rikare.

Världens omfång blir oupphörligen rikare när du törs röna tillvaron också med hjälp av ditt skrivande seende.

ö
g a

Du kommer att upptäcka mer om dig själv. Ta steget närmre andra. Också genom skriftens passage. Språket öppnar dörrar. Språket är nålen som djupdyker i världens väv. Och du får också vara med.

Här är vi alltid välkomna. Så vi fortsätter.

Kom ihåg att vi alla är varandras, språkets och skaparkraftens Pontoner. I all världens inre och yttre stormande hav.

Lilja Hejdenberg

Avsändare:
bis c/o J Dalmalm
Stigbergsvägen 11
752 42 Uppsala

Nästa nummer:

Nästa nummer av *bis* utkommer den 22 juni. Vi tar gärna emot material till numret. Skicka ditt bidrag till tidskriftenbis@gmail.com senast den 15 maj.

Förra numret. Foto: Linus Mannervik.

Föreningen BiS?

BiS står för Bibliotek i Samhälle. Vi är en socialistisk biblioteksförening som verkar för att utveckla biblioteken och samhället i en mer progressiv riktning.

BiS vill att biblioteken ska

- stödja yttrandefriheten och ge tillgång till information som grund för kunskap, opinionsbildning och samhällskritik
- drivas i offentlig regi och utvecklas i dialog med användare och närsamhälle
- arbeta normkritiskt, antirasistiskt, jämställt och jämlikt
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande med särskilt fokus på dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information, kultur och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Engagera dig i BiS!

Vill du veta mer om BiS och kanske engagera dig i föreningen? Tveka inte att ta kontakt med oss!

Kontaktpersoner

Stockholm: Tobias Willstedt
tralalaisdead@hotmail.com, 0709-185984

Göteborg: Anna Hallberg
anna.hallberg@kultur.goteborg.se, 031-3653081

Skåne: Martin Persson
oeoe@zitherlessons.net, 0737-023790

Vill du bli kontaktperson på din ort? Hör av dig!

BiS e-postlista!

Alla BiS-medlemmar är välkomna till föreningens e-postlista, där man kan få kontakt med andra medlemmar och diskutera föreningsaktiviteter eller andra aktuella frågor. Kontakta tidskriftenbis@gmail.com för att anmäla dig!